

VIAȚA E VIS

Pedro Calderón de la Barca (1600–1681), unul din cei mai mari dramaturgi ai lumii, s-a născut la Madrid la 17 ianuarie 1600. Viață lungă sub trei regi (Filip al III-lea, Filip al IV-lea și Carlos al II-lea). Tatăl: Diego Calderón de la Barca; mama: Ana María de Henao. Primele studii la Colegiul Imperial din Madrid, celebre școală iezuită (1608–1613). Studii ecleziastice la Alcalá de Henares (1614). La Universitatea din Salamanca, studiază dreptul canonic (1615–1620). Moartea mamei (1610), și a tatălui (1615), care se recăsătorise cu un an înainte. Dificil proces succesoral. Participă la concursuri poetice organizate la Madrid în cinstea beatificării Sfântului Isidor (1620) și a canonizării sale și a altor sfinți (1622), obținând premiile I și al II-lea. Prima piesă databilă: *Amor, honor y poder* (1623); tinerețe agitată: în 1623 e acuzat de omucidere, scapă cu greu și cu sacrificii financiare după ce se refugiază în reședința ambasadorului german (1622). Călătorii în Italia și Flandra (1623–1625). Nou incident armat cu Pedro de Villegas, fiu de actor, pe care-l rănise luându-i apărarea unuia din frații săi. În 1635, Palatul Buen Retiro e inaugurat cu o comedie a sa: *El mayor encanto, amor*. În 1636 i se acordă Ordinul Sfântului Iacob. Între 1640 și 1642 ia parte la războiul de secesiune din Catalonia, distingându-se pe câmpul de luptă. În 1647 i se naște, dintr-o relație neidentificată, un fiu natural. În 1651 e hirotonit preot și numit capelan la Reyes Nuevos (Toledo). În 1661 se stabilește definitiv la Madrid. Capelan de onoare al regelui. Membru al Congregației Preoților din Madrid, al cărei capelan superior e din 1666. Ultima operă: *Hado y divisa de Leónido y Marfisa* (1680). Moare la 25 mai 1681. Lasă 120 de comedii și drame, 80 de acte sacramentale și 20 de piese scurte (intermedii, laude, farse etc.).

Sorin Mărculescu (n. 1936) este poet, traducător și eseist.

PEDRO CALDERÓN
DE LA BARCA

VIATA E VIS

Traducere din spaniolă, introducere,
note și bibliografie de
SORIN MĂRCULESCU

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Marieva Ionescu
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cecilia Laslo
DTP: Andreea Dobreci, Ioana Nedelcu

Tipărit la Proeditură și Tipografie

Pedro Calderón de la Barca
La vida es sueño

© HUMANITAS, 2016, pentru prezenta ediție românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Calderón de la Barca, Pedro
Viața e vis / Pedro Calderón de la Barca;
trad., pref., note: Sorin Mărculescu. – București: Humanitas, 2016
ISBN 978-973-50-4781-8
I. Mărculescu, Sorin (trad.; pref.)
821.134.2-2=135.1

EDITURA HUMANITAS
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin email: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372.743.382; 0723.684.194

NOTĂ LIMINARĂ

1. Pentru versiunea din 1970 folosisem, ca text de bază, ediția: Pedro Calderón de la Barca, *Tragedias*, tomo I (*La vida es sueño, La hija del aire, El mayor monstruo del mundo*), edición e introducción de Francisco Ruiz Ramón, Alianza Editorial, Madrid, 1967.

Pentru actuala versiune revizuită am folosit noi ediții, bogat comentate și adnotate, care au avut în vedere și istoria textuală a *Vieții e vis*, punând accentul, firește, pe versiunea definitivă din 1635:

– Pedro Calderón de la Barca, *La vida es sueño*, edición de Ciriaco Morón, Cátedra, 1977 și Cátedra/Mil Letras, 2008;

– Pedro Calderón de la Barca, *La vida es sueño*, edición, introducción y notas de José María Ruano de la Haza, Clásicos Castalia, Barcelona, tercera edición (revisada y actualizada), 2012.

2. Mi-am impus programatic respectarea riguroasă a formei și spiritului acestei capodopere a teatrului baroc, păstrând numărul de versuri din original, întreaga desfășurare de conceptism retoric și fast muzical a discursului dramatic, până la rimele interioare, frângerile de vers și jocurile de cuvinte caracteristice. Traducerea mea rămâne până azi singura în versuri și în formele originale. A fost precedată doar de vechea traducere în proză a lui Al. Popescu-Telega,

Viața este vis, comedie [*sic!*] în trei acte, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1942.

Am respectat cu strictețe configurația prozodică, de o mare diversitate, a originalului. Nu mi se pare inutilă o trecere în revistă a acesteia (numerotarea versurilor am făcut-o în continuare, nu pe acte, ca în ediția din 1970):

a. *Romance*, vers prin excelență narativ, constă dintr-un număr variabil de versuri trohaice de 7 sau 8 silabe, versurile pare fiind construite pe o asonanță vocalică unică. Încă din prima versiune a traducerii mele am încercat să asimilez, după câte știu, pentru prima oară, versificației românești această formă caracteristic hispanică.

b. *Redondilla*, strofă de patru versuri trohaice de 7 sau 8 silabe, rimate *abba*.

c. *Quintilla*, strofă de cinci versuri trohaice de 7 sau 8 silabe, cu două rime în aranjamente variabile, dintre care cele mai frecvente sunt: *aabba*, *abbaa*, *ababa* sau *ababb*; în piesa de față: *ababa*.

d. *Décima*, combinație de două *quintillas*, dar cu rime fixe: *abbaaccddc*.

e. *Silva*, constă într-o succesiune de versuri iambice de 7 și 11 silabe (în trad. și 6 și 10) rimate: *aa*, *bb*, *cc*...

f. *Octava real*, similară cu *ottava rima* italiană, constă în 8 versuri iambice de 11 silabe (în trad. și 10) rimate: *abababcc*.

Iată incidența acestor forme prozodice în *Viața e vis*:

Actul întâi: *silvas* (1–102); *décimas* (103–172); *quintillas* (173–272); *romance* (273–474); *quintillas* (475–599); *romance* (600–985).

Actul al doilea: *romance* (986–1547); *redondillas* (1548–1723); *silvas* (1548–1723); *romance* (1724–2017); *décimas* (2018–2187).

Actul al treilea: *romance* (2188–2427); *octavas reales* (2428–2491); *redondillas* (2492–2689); *silvas* (2656–2689); *romance*

(2690–3015); *redondillas* (3016–3095); versurile 3096–3097 reiau versurile imediat precedente; *romance* (3098–3319).

3. Indicațiile scenice se dau, ca în original, cu caractere cursive. Apartenurile se indică numai prin paranteze rotunde, fără alte mențiuni. Am introdus, între paranteze drepte, potrivit ediției Ruano de la Haza, o împărțire pe tablouri a celor trei acte.

4. Numele personajelor au fost păstrate în forma originală. Se vor citi deci, cu aproximație: Ro-sau-ra (3 silabe), Sehismundo, E-stre-lia (3 silabe, l palatalizat), Ba-si-lío (3 silabe). Restul, așa cum se scriu.

5. Am marcat accentul cuvintelor românești ori de câte ori am considerat necesar din punct de vedere prozodic.

6. Introducerea („Câteva repere introductive“) nu are altă pretenție decât să ofere cititorilor români informații strict necesare despre biografia lui Calderón de la Barca și despre locul piesei traduse în ansamblul extrem de bogatei sale opere dramatice.

S. M.
Septembrie 2015

Persoanele care vorbesc în piesă¹:

ROSAURA, doamnă
SEGISMUNDO, prinț
CLOTALDO, bătrân
ESTRELLA, prințesă
SOLDAȚI
CLARÍN, bufon
BASILIO, rege
ASTOLFO, prinț
STRĂJERI
MUZICANȚI

---

1. Două dintre personaje au nume semnificative: *Estrella* „stea“ și *Clarín* „trompetă, trâmbiță, goarnă“, dând loc la numeroase jocuri de cuvinte, ușor identificabile în text.

ACTUL ÎNTÂI

[TABLOUL I]

[Turn]

(*Pe un munte intră ROSAURA, îmbrăcată în haine bărbătești de călătorie, și, în timp ce coboară, rostește primele versuri.*)

ROSAURA

O, hipogrif² focos
mai iute decât vântul viforos,
fulger nearzător,
zi, pește fără solzi, șoim incolor
5 și cal fără instinct
firesc, pe unde-n strâmbul labirint
de stâncărie goală
te-arunci, și sari, și-n hăuri dai năvală?
Stai locului pe stane,

---

2. *hipogrif*: Animal fantastic, corcitură de iapă și grifon, descris inițial de Ariosto, în *Orlando furioso*, V, 18–19, ca un vultur în partea superioară și un leu în cea inferioară, altfel spus un soi de cal cu aripi și gheare. Aici, termenul e folosit metaforic pentru un cal veloce și focos, sens în care apare deseori în literatura narativă și dramatică a Secolului de Aur. Calul sălbatic ar reprezenta sufletul concupiscent, pasiunile (Platon, *Timaios*) sau orgoliul (Prudentius, *Psychomachia*).

și Faeton³ fi printre lighioane; 10
 căci eu, fără alt drum
 decât cel scris de legea Sorții-acum,
 oarbă și disperată⁴,
 am să cobor costișa încurcată
 a falnicului munte 15
 ce și pe soare-n stare-i să-l încrunte.
 Polonie, rea gazdă
 străinului te-arăți, când prima-ți brazdă
 sub pași i-o scrii cu sânge,
 că greu ajuns, ajuns de greu se frânge. 20
 Destinu-mi bine-o spune;
 dar unde milă un sărman s-adune?

(Intră CLARÍN, *bufon*.)

CLARÍN

Ba doi zi, nu-mi da voie
 să huzuresc când tu ești în nevoie,
 că dacă doi din țară 25
 plecat-am împreună-odinioară

3. *Faeton*: fiul lui Helios și al nereidei Clymene (Ovidiu, *Meta-morfoze*, II). Tânărul Faeton (Phaethon) i-a cerut părintelui său să-i dăruiască pentru o zi carul cu armăsarii înaripați în care zeul Soarelui obișnuia să traverseze bolta cerească. Înduplecat, Helios se învoiește. Cu toate recomandările primite, Faeton nu e în stare să țină piept iureșului cailor, care zboară la înălțimi amețitoare. El părăsește drumul indicat și, fiind cât pe ce să dea foc cerului și pământului, preacutezătorul și necugetatul tânăr este lovit de Zeus cu fulgerul său și precipitat în apele Eridanului, unde își află moartea. În Secolul de Aur, acest personaj mitologic devenise un simbol moral al aroganței și trufiei omenești.

4. Calderón anticipează prin aceste adjective feminine adevărata identitate de femeie a Rosaurei.

să ne-ncercăm norocul,
doi prin sminteli și chinuri în tot locul
aici abia sosirăm
30 și de pe munte-n doi ne prăvălirăm,
nu-i trist să nu mă numeri
când am purtat necaz la fel pe umeri?

ROSAURA

N-am vrut să-mi fii părtaș,
Clarín, durerii, ca să nu-ți mai lași,
35 nesomnu-n plâns trecându-l,
lipsit de dreptul mângâierii gândul.
C-atât e de plăcut
să plângi, un filozof⁵ zicea-n trecut,
încât, râvnind să plângi,
40 urgia-asupra-ți dinadins ți-o strângi.

CLARÍN

Zău, firoscosul tău
e-un ghiuj bețiv și nu i-ar prinde rău
vreo mie de scatoalce
și-apoi, pe drept, și-n bălți de lacrimi calce.
45 Dar, doamnă, vreau să știu
ce facem noi, pe jos, pierduți, târziu,
pe-un munte sterp și mare,
când soarele spre alte zări dispere?

ROSAURA

De ce-ntâmplări ciudate-avurăm parte!
50 Dar dacă văzul năluciri deșarte

---

5. Posibilă aluzie la Heraclit, reprezentat ca veșnic plângând, spre deosebire de Democrit.

nu mi-l supun, pe-o stâncă,
sub geana zilei temătoare încă,
îmi pare că-nainte
e o clădire.

CLARÍN

Ori dorința-mi minte,
ori parcă-adevărat e.

55

ROSAURA

În gol de stânci se-arată o cetate
atâta de firavă,
c-abia cutează către soare-n slavă,
iar zidăria-i sură,
durată-ntr-o barbară-arhitectură,
se-aseamă, captivă
la poala-atâtor stânci și steiuri stivă
ce soarele-l adumbă,
c-un bolovan căzut în valea sumbră.

60

CLARÍN

Să mergem mai aproape,
că doar privitul n-are să ne scape
și, doamnă, zău, mai bine-i
să fim primiți frumos la vremea cinei
într-însul.

65

ROSAURA

Poarta mare
– sau fiorosul bot – deschisă pare
și din străfund, coclită,
se naște noaptea-ntr-însul zămislită.

70

(Se aude zornăit de lanțuri.)

CLARÍN

Vai, vai, ce-aud din față?

ROSAURA

Sunt stâlp înmărmurit, de foc și gheață.

CLARÍN

75

Nu zornăie lănțugul?
Să mor, e-un osândit ce rabdă jugul:
așa-i, că prea mă tem.

(Dinăuntru.)

SEGISMUNDO

Sărman de mine, vai, amar blestem!

ROSAURA

80

Ce jalnic glas se-aude?
Cu noi dureri și chinuri lupt, mai crude.

CLARÍN

Iar eu cu alte frici.

ROSAURA

Clarín!

CLARÍN

Stăpână!

ROSAURA

Să fugim de-aici,
de turnu-acest vrăjit.

CLARÍN

Zău, n-am putere,
deși doar asta sufletul mi-ar cere.

ROSAURA

Nu-i o făclie-acea 85
sufflare muribundă, pală stea

ce-n pieritoare oaze,
cu zvâcnet de văpăi și puls de raze,
întunecă mai rău
lăcașul negru c-o sclipire-n hău? 90

Ba da, căci în bătaia-i
pot desluși cu greu că-n partea aia-i
o temniță obscură,
mormânt în care-un viu cadavru-ndură.

Și, mai de necrezut, 95
în piei de fiare zace-un om pe lut,
sub lanțuri fără milă,
și singuru-i tovarăș e-o feștilă.

Iar cum scăpare nu-i,
să ascultăm de-aici năpasta lui, 100
ce zice să vedem.

*(Se arată SEGISMUNDO, îmbrăcat în piei de sălbăticiuni,
legat cu un lanț, la lumina unei feștile.)*

SEGISMUNDO

Sărman de mine, vai, amar blestem!

Ceruri, vreau să fac lumină
și, de vreme ce barbar
mă loviți, să știu măcar 105
nașterea-mi cu ce vă-ntină,
chit că și-a te naște-i vină

și delictul mi-e știut;
rost temeinic ați avut
110 de pedeapsă și-anatemă,
căci a omului supremă
vină e că s-a născut⁶.

Doar aș vrea să pot cunoaște,
ca să nu mă mai frământ
115 și, ceruri, făr-alt cuvânt
despre vina de-a te naște,
ce vă fac, de mă tot paște
o pedeapsă și mai mare.
Nu-s născuți și alții oare?
120 Dacă da, de ce atunci,
cerule, plăceri le-arunci
mie-oprite din născare?

Naște pasărea-n migală
de splendoare suverană,
125 și abia e crin de pană
ori buchet cu-aripi de gală,
că prin eterea sală
fulger ceru-l și străbate,
făr-a mai gândi să cate

---

6. *căci a omului supremă / vină e că s-a născut*: Fraza aceasta, memorabilă și faimoasă, a fost îndelung discutată de comentatori; i s-a atribuit o origine erasmiană, cu deosebirea că la Calderón nu mai e vorba de un aforism sarcastic și pesimist despre stupiditatea umană, ci de o profundă deznădejde barocă, nemaivorbind de o posibilă aluzie la păcatul originar. În epocă însă o aluzie la Erasmus în Spania era periculoasă, așa încât Ruano de la Haza crede că sursa ar putea să fie alta: fie personajul mitologic Silenos, căruia i-o atribuiau grecii antici („cel mai bine pentru om ar fi fost să nu se fi născut“), fie *Istoria naturală* a lui Plinius (VII, 1, 4), fie Seneca, *De consolatione ad Marciam*. Oricum, ideea era răspândită în mediul erudit sau chiar popular al epocii Barocului.

pacea cuibului pe ram: 130
eu, când mai mult suflet am,
nici cât ea n-am libertate?

Naște fiara și, de fel
cu frumos tărcată piele,
pare-abia un câmp de stele, 135
har savantului penel,
că, aprinsă la măcel,
omeneasca-ananghie-i scoate
mai cruzi colți de răutate,
monstru-n labirint pândind: 140
eu, mai ager simț vădind,
nici cât ea n-am libertate?

Naște-un pește, nu respiră,
plod de mâl și lintiți parcă,
și, abia-i de solzi o barcă, 145
și pe unde-n salt se-admiră
pretutindeni vie spiră,
măsurând imensitate
de-ape adânci și-ntinse toate
cum îl poartă recea lege: 150
eu, când liber pot alege,
nici cât el n-am libertate?

Naște-un pârâiaș, șopârlă
despletită-n mărgărint,
și, năpârcă-abia de-argint, 155
printre flori se sfarmă gărlă
și un cânt de slavă-azvârlă
spre florala bunățate,
că prin ea măreț răzbate
spre câmpii deschise-n față: 160
eu, mai plin ca el de viață,
nici cât el n-am libertate?

CUPRINS

<i>Notă liminară</i>	5
<i>Bibliografie sumară consultată</i>	9
<i>Câteva repere introductive</i>	13
Actul întâi	43
Actul al doilea	86
Actul al treilea	144